

207. — Եթէ միւսը մեռնի անոր հարուած-
ներէն, պէտք է նորէն երդնու, և եթէ ազատ-
ագգի մ'է, պէտք է վճարէ կէս մաս տրծաթ:

208. — Եթէ ազատագրեալ մ'է (մեռածը)
արծաթ մասի մը երրորդ մասը պիտի վճարէ:

218. — Եթէ վիրաբոյժ մը սղոյնէ նշտրակով
հատում մ'ընէ մարդու մը վրայ որ վտանգա-
ւոր վէրք մ'առած է, և զայն մեռցնէ, կամ աչ-
քին մէկ պալարը բանայ՝ ուսկից աչքը վտան-
գուի, անոր ձեռքերը պիտի կտրուին:

229. — Եթէ պետ — որմնադիր մը մէկուն հա-
մար տուն մը շինէ, և խախուտ ըլլայ, եթէ
տունը փլէի և տէրը մեռցնէ, պետ — որմնադիրը
մահապարտ է:

230. — Եթէ տիրոջ որդին կը մեռցնէ, պիտի
մեռցնեն պետ — որմնադիրն զաւակը:

236. — Եթէ մէկը իր նաւակը նաւաստիի մը
տայ ի գործածութիւն, և ասի անուշադրու-
թեամբ նաւակն ընկղմէ, պէտք է տիրոջ հա-
տուցանէ նաւակ՝ նաւակի տեղ:

240. — Եթէ նաւ մը իր արշաւանքի ընթաց-
քին նաւակ մ'ընկղմէ, ընկղմած նաւակին տէրը
Աստուծոյ առջեւ պիտի պահանջէ ինչ որ կոր-
սուած է իր նաւակին հետ, և արշաւող նաւուն
տէրը որ այն նաւակն ընկղմեց՝ պիտի հատու-
ցանէ նաւակը և անոր հետ կորսուածները:

259. — Եթէ մէկը ազարակին մէջ ոռոգելու
մեքենայ մը գողցեր է, հինգ սիկղ արծաթ պիտի
հատուցանէ տիրոջ:

262-3. — Եթէ մէկը (հովուի մը յանձնէ)
եզ մը կամ խոյ մը... եթէ եզները կամ խոյերը
կորսնցնէ, պէտք է տիրոջ հատուցանէ եզ՝ եզի
տեղ, խոյ՝ խոյի տեղ: (ԵԼՔ. ԻԲ. 1. 9. և 10. 18, 24):

266. — Եթէ գոմին մէջ աղէտ մը պատահի
(Աստուծոյ կողմէն) կամ առիւծը հոն փնտնել
ընէ, հովուը Աստուծոյ առջեւ իր անմեղութիւնը
պիտի ապացուցանէ, և տէրը փնտնի իր վրայ
պիտի առնէ: (ԵԼՔ. ԻԲ. 10-11.):

Թրգ. Հ. Ե. Փ.

ՈՐ ՈՐ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱՋ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳԱՌՆԱՅ

ԱՍՏՂԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ԶԱՅՆԸ

Մոլորակները կրնան խօսիլ իրարու հետ: Ակսան լըժօրէն մտածել ասոր վրայ երբ Աբիար-
բարելի նշմարեց Հրատի վրայ գունաւոր գծերու այդ խառնուրդը՝ զոր «Հրատի ջրանցքները»
կոչեցին, և որոնց երկրաչափական ձեւերը, կրած փոփոխութիւնները և ուրիշ պատճառներ՝ կար-
ծել կու տան որ կամ իմացական էակներ կը գործեն հոն և կամ հսկայ գետեր են այդ ջրանցք-
ները ստաւած բեւեռներուն վրայ:

Հրատի մէջ կա՞ն արդեօք իմացական էակներ. այս հարցը լուծելու համար, բազմաթիւ
փորձերէ վերջ ուրիշ միջոց չի մնար՝ բայց եթէ հակադրել լոյս լոյսի դէմ:

ՈՒՆԱՅՆ ՓՈՐՁԵՐ

Եթէ Հրատի լոյսը կը փոխուէր զանազան ժամանակներու մէջ, ինչո՞ւ հսկայ փարոս մ'ալ
— գիշեր տառն — փոխադարձ նշաններ չտար երկրէս բացխփիկ լոյսով, մինչ աստղաբաշխները
յառած կարմրորակ մոլորակին՝ ջանացին նշմարել պատասխանի ո՞ր և է շարժում...: Յարմար
տեղ մ'որոշելու վրայ էին արդէն, ընդարձակ անապատի մը կեղրոնը կամ Սիպերիոյ անծայր
դաշտերուն մէջ. բայց հսկայ գործ մ'էր որուն ոչ մէկ ազգ չէր ուզեր ձեռնարկել՝ հաւանօրէն
ապարդիւն մնալիք եզրակացութեան պատճառաւ:

Եկան յետոյ լատիոյ-հեռագրական նշանները: Ինչո՞ւ Հրատեաններն ալ պիտի չունենան մեր
այս գիւտը — կ'ըսէին — և երկտրամագնիսական հոսանքով պիտի չկարենան կտրել անցնիլ զմեզ
բաժնող հեռաւորութիւնը: Արո՞ւ վերագրել բայց եթէ Հրատեաններու՝ լատիոյով ընդունուած
ինչ ինչ նշաններ՝ որոնց ծագումն անծանօթ է: Նոյն կերպով պատասխանել ուզեցին ոմանք, բայց
անբաւական գտան մեր ունեցած միջոցները:

Նորանոր փորձերով մէջտեղ նետուողներ կան երբեմն, սակայն դեռ ոչ մէկ ստուգութիւն
կարելի չեղաւ ձեռք բերել:

Հիմա դարձեալ լոյսին պիտի դառնան, որովհետեւ խնդիրը լուծելու անակնկալ յոյս մը
ներշնչեցին լոյսի վրայ եղած դիտողութիւնները:

Երեկ՝ լուսապատկերի վերլուծումն էր որ աստղերու մէջ անծանօթ մնացած զարմանալիքներ
կը յայտնէր, այսօր՝ լոյսի ալիքներուն՝ ձայնի ալիքներու վերածումն է որ շատ աւելի լայն հո-
րեզոններ կը բանայ աստղագիտութեան առջեւ:

Ինչպէս կը պատահի այս նոր զարմանալիքը. — Երկտրական խդիկներով և լատիոյի գոր-
ծիքով: Այլ և հանրածանօթ այն ապակեայ բաժակները որ կը պարունակեն կալեխաւն մետա-
ղով օծուած երկտրական բեւեռ մը, և որոնք արտակարգ զգայնութիւն մը ցոյց կու տան լոյսի
ալիքներն ընդունելու և անոնց զօրութեան աստիճանը նշանակելու մէջ:

Մէկ ամիկընէն միլիոնաւոր անգամներ նուազ՝ լոյսի այդ հոսանքը կը գործանայ՝ շերտութեան
սովորական զօրացուցիչներով, զրկուելով յետոյ ձայնն ընդարձակող գործիքին մէջ՝ առաջ կու
գան մէկ կամ զանազան ձայներ, որոնք ամենաճիշտ վերածումն են ընդունուած լոյսին:

1930ին եզական արդիւնքներ առաջ բերած էին Վինքլիի փորձերը. օրինակ, բաց ձեռք մը
որ կը շարժէր լոյսին մէջ՝ առաջ կը բերէր սղոցի ձայն:

ԱՍՏՂԵՐՈՒ ԶԱՅՆԸ

Յարմարեցնէք այս նորագիւտ հնարքը աստղերու լոյսին, և ահա կ'ունենանք աստղերու
ձայնը: Վերջերս հասարակաց փորձ մ'ըրաւ Շէփարտ, Նիւ-Եորքի համալսարանին ուսուցիչը, և
լատիոյի միջոցով ուզեց լսել տալ թէ ինչ ձայն կ'արձակէ մոլորակի մը լոյսը: Եւ որովհետեւ
Գիշերափարն յարմար դիրքի վրայ էր, ահա լատիոյի սիրահարները որ աւետիսի մը կը սպա-
սէին... հեռաւոր աշխարհէն, լսեցին յանկարծ երկար ձայն մը, կարծես ջութակի, որ երթալով
ուժովցաւ մինչեւ կէտ մը:

Ինչ պատահած էր. գեղեցիկ մոլորակը իր ճառագայթներով թափանցած էր մեծ հեռագէտի
մը խորը գանուղ լուսամփոփ խորշին մէջ, հոն լոյսի հոսանքը փոխուած էր երկտրականի,
մնացածը կատարած էր լատիոն: Երկրի շարժումով՝ միշտ աւելի յարմար դիրք կ'առնէր մոլո-
րակը, ու հետզհետէ աւելի հնչուն ձայն կ'արձակէր Գիշերափարը, մինչեւ որ կամաց կամաց նը-
ւազեցաւ փոխուելով դիրքը, նոյնպէս երկրի շարժումով:

Վաղը, վարժութիւն ստանալով, պարզապէս ձայնի տարբերութենէն պիտի ճանչնանք մոլո-
րակներն ու աստղերը... և ո՞վ գիտէ թէ մերձակայ օր մը լուսեղեկտրական խորշերը պիտի չըն-
դունին Հրատի լուսաւոր նշանները, որ ցարդ կը խուսափէին թերեւս մեր թերի դիտողութիւն-
ներէն: Այս խորշերու թափանցողութիւնը այնքան սուր է, որ անոնցմէ մէկովը յաջողեցան
իմանալ, մթին գիշերի մը մէջ, վառուած մոմի մը ներկայութիւնը Գ հզմէր. հետեւէն: Ասոնցմէ
գտաւ կը շինուին նաեւ խորշեր՝ անտեսանելի ճառագայթներու համար, ինչպէս են կարմիրի և
մանիշակագոյնի միջեւ եղածները: Զօրացնելով ասոնց տարբերութիւնը և ոյժը, ձայնի տարբե-
րութենէն պիտի կարենանք ճանչնալ զանազան ճառագայթումներ որ ցարդ խուսափած էին մեր
ուշադրութենէն:

Ահանջը պիտի ըլլայ ապագայի խուզարկողը, մինչ աչքը յոգնած կամ անգօր պիտի մնայ
ու պիտի ծառայէ միայն իբր օժանդակ աստղագիտին չափերուն մէջ՝ որոնք ամենամեծ ծառայու-
թիւն կը պահանջեն: Ե՞րբ պիտի լսենք արդեօք երկնքի անչափելի անդունդներէն եկող խորհրդ-
գաւոր ճառագայթներու ձայնը:

«L'Avvenire d'Italia»

28 Ապրիլ 1932

Lamberto Lattanzi

Ամիլիոյից հ. ԳԵՈՐԳ ՈՍԿԵԱՆ